

յառաջբերեալ արդիւնքները միշտ զարմանալիք են :

Բայց այս զարմանալեաց մէջ չկայ արդեւոր անպիտան էակ մը , արարած մը որ ամենեւին օգուտ մը չունենայ , որ ըստ ինքեան չարիք կարենայ զուրցուիլ :

Բնութիւնը բարեաց մայր է . այն որ մեր կարճ տեսութեանը չարիք կ'երևնայ , բարիք կը գտնենք եթէ կարող ըլլանք իր կարգաւորիչ օրինացը խելք հասցնել : Տես , ինչ աշխոյժ կը բանեցնէ մանր էակաց վրայ , ուր մենք չարիք կը նշմարենք :

Ստոյգ կը տեսնենք մեծ էակաց վրայ այն գեղեցիկ ներդաշնակութիւնը , որով մէկմէկու հետ չաղկապեալ են , ինչպէս շղթայի մը օղերը : Ինչպէս մեծ էակաց վրայ , նոյնպէս մանուկաց վրայ ալ նոյն ներդաշնակութեան օրէնքը պէտք է որ ըլլայ . վասն զի օրինադրողը մի և նոյն բնութիւնն է : Եւ ոչ այս միայն . այլ և փոքր և մեծ էակք՝ պէտք է որ վերաբերութեամբք մէկմէկու հետ չաղկապեալ ըլլան :

Բայց եթէ մեր տեսութեան չափաւորութիւնը մեզի չներեր տեսնելու անոնց մէկմէկու հետ ունեցած առընչութիւնը , կամ նշմարել անոնց օգուտը այս ընդհանուր ստեղծագործութեանց աշխարհքին մէջ , մեր անկարողութեանը մեղադրանք դնելու ենք և ոչ բնութեան :

ԺԲ

Սարդը պզտի էակ մըն է այլանդակ երևոյթով , խիթալի տեսքով : Անոր կերպարանքը վախ մը կ'արթնցնէ մեր անփորձ սրտին մէջ . կ'արհամարհենք զինքը և կենաց իսկ անարժան կը սեպենք :

Կը սխալինք . . . : Այս ընդհանուր ստեղծագործութեան մէջ այն ալ իրեն որոշեալ տեղն ունի . բնութիւնը զինքը այն տեղ որոշեր , կարգեր է : Պաշտօն մը ունի կատարելու , ծառայութիւն մը լրացնելու , օրէնք մը հնազանդելու , ինչպէս ամէն էակք : Չարհամարհենք

զայն . չխոտենք բնութիւնը : Եթէ տըգէտ ենք անոր օգտին , քննենք ու սորվինք : Բնութեան արդիւնքները զիջք մըն են առջևնիս բացուած . ոչ գրով միայն դրոշմուած այլ և արդեամբք . ոչ խօսքով միայն կը խօսին այլ և գործով , որ է ազդողագոյն :

Ընդհանուր տեսութիւն մըն է այս որ մասնաւոր ոճով մը դրոշմելու կը սկսինք : Այս ընդհանուր տեսութեանը մէջ կը բովանդակուի այս դասու կենդանեաց համառօտ պատմութիւնը :

Հ. Յ. Վ. ԻՍԱԿԵՐՏԵՆՑ

Կը շարունակուի :

ԻՄ ՎԱՆՔՍ

Դրաբեասնի մը անտիպ յիշատակագիրք :

(Տես երես 17)

Բ

Երբոր ինքնիրենս եկայ , ինծի բոլորովին անծանօթ սենեկի մէջ անկողնոյ մը վրայ պառկած գտայ զիս . երբոր աչքերս բացի , չորս կողմն քանի մը հոգի տեսայ որ սկզբան չկրցայ ճանչնալ : Կամաց կամաց որոշեցի որ հոն կար ժողովրդապետը , ետքը ազնիւ Մարգարիտա , հուսկ ետքն ալ մայրս : Չէի կրնար հասկնալ թէ ինչպէս այն սենեկին և անկողնոյն և անոնց մէջ կը գտնուէի . այլայլեալ և խռովեալ գըլխուս մէջ կերպով մը այնչափ բիւր տեսակ խառնակ մտածութիւններ և տխուր երևոյթներ կը պտըտէին որ զիս սոսկալի կերպով կը սարսափեցնէին : Ուժգին և տապալիառն ջերմ մը կը կեղեքէր զիս . դողդոջուն սարսուռ մը կը ցնցէր զիս և կը տապնապեցնէր . քանի մը անգամ կարծես թէ զիս ամենայն ուժով բռնող ստուերէ մը փախչողի պէս ուղեցի անկողնէս ցատքել : Այն

եկեղեցին լսած տկար բայց զարհուրելի ձայնս անդադար ականջէս իմ անունս կը շնչէր. լսելուս պէս, յանկարծ զիս բռնած տեսակ մը թմբուր թենէս կը սթափէի. կու լայի, ձեռքերս ստուըններս կը շարժէի, և դժուարաւ զիս ժողովրդապետն ու մայրս անկողնոյս վրայ հանդարտ կը բռնէին:

Քանի մը օր այս ցաւագին վիճակին մէջ անցուցի: Ազնիւ քահանային անդադար և իրաւցնէ հայրական խնամքները՝ կորսնցուցած հանդարտութիւնս ինծի նորէն դարձուցին. շարաթէ մը վերջը կրցայ ոտք ելլել և իմ սովորական խաղաղութիւնս ստացայ: Քահանային տանը հիւրն եղեր էի. թէ ճաշուն և թէ ընթերցաց ատեն միշտ ժողովրդապետին քովն էի. Մարգարիտա յարատե մտադրութեամբ ինծի պէտք եղած բաներուն ուշ կը դնէր. գիր ու աղօթք կը սորվեցնէր. ետքը զիս զուարճացնելու և ուրախացնելու համար մօտիկ պարտէշ մը կը տանէր: Ինքը գուլպայ կը հիւսէր և բնաւ քովէս չէր հեռանար: Օր մը հետաքրքրութիւնս եկաւ իրեն հարցնելու թէ Ուր է հայրս. ինքն ալ պատասխանեց թէ Արքայութիւնն է: Այս պատասխանը զիս շատ մխիթարեց. ան ատեն հարցուցի թէ ես ալ կրնայի երթալ արքայութիւն, զինքը տեսնելու համար: Դուն ալ, պատասխանեց, դուն ալ հոն կ'երթաս, երբ Աստուած զքեզ կանչելու ըլլայ:

Թերեւս Աստուած էր այն, հարցուցի մանկական պարզմտութեամբ, որ այն գիշերը եկեղեցւոյն մէջ կանչեց զիս, երբ մեռելը այնպէս սաստիկ կերպով կաշկանդած էր զիս: Այս հարցմունքիս՝ Մարգարիտայի շրթանցը վրայ ծիծաղ մը ծագեց. վերջը սովորականէն աւելի ծանր կերպ մը առնելով կրկնեց. Մենք էինք, ես և ժողովրդապետը որ զքեզ կը կանչէինք: Ո՛հ Տէր, որչափ տագնապ կրեցինք այն գիշերը: Ամէն տեղ փնտռեցինք զքեզ, և տեղ մը չկարենալով գտնել, սկսանք անունդ կանչել, որպէս զի տեսնենք թէ արդեօք կը պատասխանես: — Հապա

խնչպէս վերջը զիս եկեղեցին գտաւ, սաստիկ հետաքրքրութեամբ մը հարցուցի. — Դիպուածով եղաւ. երբոր կ'անցնէինք եկեղեցին տանող դրան առջևէն, որ քիչ մը բաց էր, ժողովրդապետը տեսաւ որ սրբութեան ճրագը մարած է: Ան ատեն ինծի և մօրդ, որ տակն ու վրայ եղած՝ ժողովրդապետին տունը եկեր էր, զքեզ փնտռելու հոգը թողլով, մէկէն ճրագը վառելու համար դէպ 'ի աւագ խորանը գնաց: Հազիւ թէ լմնցուց, եկեղեցւոյն խորէն եկող հեծութեան ձայն մը լսեց: Դարձաւ, և մեծաւ զարմացմամբ տեսաւ Դիոնեսիոսը բացուած, և զքեզ ալ վրան ինկած: Կ'ուզէր կանչել զմեզ որ իրեն օգնենք՝ զքեզ գետնէն վերցնելու և ժամատունը տանելու. բայց մտածելով որ մայրդ այդպիսի խեղճ տեսարանի մը չէր կրնար դիմանալ, ինքը զքեզ բազկացը մէջ առաւ և զրեթէ մեռածի պէս՝ ժամատունը տարաւ: Ինչպէս վախցանք ամէնքնիս, և մասնաւորապէս խեղճ մայրդ, երբոր զքեզ այն ուղորմելի վիճակին մէջ տեսանք: Երկու ժամէն աւելի տեւեց ինչուան որ զքեզ արթնցուցինք. մնացածը գիտես, և հարկ չէ ուրիշ բան ըսել:

Ըսէ ինծի միայն, աւելցուց Մարգարիտա, քիչ մը կենալէն ետեւ, ըսէ ինծի թէ ինչ մտածութեամբ ան գիշերը մինակ գացիր եկեղեցին, և ինչպէս ան կերպով ինկար, երբ խեղճ հայրդ սովորական սև ծածկոցով գոցուած էր:

Մոյն հարցմունքը, պատասխանեցի, մայրս ու ժողովրդապետն ալ ինծի ըրին: Ի՞նչ գիտնամ. ես ալ չիտեմ ինչ պատասխանեմ: Հետաքրքրութիւնը զիս հոն մօտ տարաւ, հետաքրքրութիւնը դարձեալ ինծի այն ծածկոցը վերցնել տուաւ, կերպով մը միտքս դրած ըլլալով որ կրնամ արքայութիւնը հայրս տեսնել: — Մարգարիտա նորէն ժլատեցաւ ու կրկնեց. Անտարակոյս կը տեսնես զինքը, բայց ոչ այս աշխարհս. անդին կը տեսնես, միայն թէ բարի գործովք արժանի ըլլաս երանելեաց անսահման փառքը վայելելու:

Այս խօսակցութենէն քիչ մը ատեն վերջը ժողովրդապետը կանչեց զիս ու ըսաւ. Հենրիկոս, կը փափաքէի դեռ զքեզ իմ ժամատունս բռնելու. քու բարի հայրդ վախճանելէն առաջ զքեզ անձկանօք ինծի յանձնեց. և ես խոստացայ հսկելու վրադ՝ ինչպէս ինքը պիտի ընէր, և ես պատրաստ էի քեզի հօրդ տեղ ըլլալու, զոր Աստուած իրեն կանչեց. բայց մայրդ, որ ամենաբարի քրիստոնեայ մըն է, կ'ուզէ ինքը անձամբ քու դաստիարակութեանդ հոգը վրան առնուլ. և թէպէտ աղքատ է, բայց այնչափ վստահութիւն ունի առ Աստուած՝ որ կը հաւատայ հաստատութեամբ թէ երբեք իրեն և որդւոյն պատառ մը հացը պակսելիք չունի. Հենրիկոս, դու բարի մայր մը ունիս. նայէ ուրեմն որ միշտ զինքը սիրես, ամէն բանի մէջ իրեն հնազանդիս, և ինչ որ ըսէ՝ կատարես. միտքդ պահէ որ բարի որդւոյ մը պարտքն այս է, և պէտք է ըսեմ որ քուկինդ քան զամէնունն աւելի մեծ է, որովհետեւ մայրդ այրի է և տառապեալ. Այսօր տունդ կը դառնաս. մայրդ անհամբեր քեզի կը սպասէ, որովհետեւ կը սիրէ զքեզ և շատ կը սիրէ. Բայց նաև միտքդ պահէ որ զիս ունենաս պիտի միշտ սիրալիւր հայր մը, որ քու ամենայն թէ հոգևոր և թէ մարմնաւոր պիտոյիցդ մէջ քեզի պիտի օգնէ. Գնա, որդեակ. Աստուած օրհնէ զքեզ, ինչպէս ես բոլոր սրտիս սիրովը զքեզ կ'օրհնեմ: Աս ըսելով զիս գիրկն առաւ, գորովանօք մը կրծիցը վրայ գրգուեց, և ճակատիս համբոյր մը տուաւ:

Տեսայ որ բարի ծերոյն սիրտն ելած էր ու կու լար. նաև ես, թէպէտ տղայ էի, բայց այնպիսի սրտի յուզմունք մը կը զգայի, որ գրեթէ աչքէս արցունք կը թափէր: Մեծարանօք ձեռքն համբուրեցի, և անհնարին ցաւով թողուցի զինքը: Ազնիւ Մարգարիտան զիս տուն տարաւ: Մայրս տնակին դրան դիմաց ինծի կը սպասէր. հազիւ զիս տեսաւ, դիմացս վազեց, գիրկն առաւ և սկսաւ անհնարին խանդաղատանօք համբուրել. ես ալ իրեն վզին պլլուեցայ, և

կրկին և կրկին համբուրեցի: Խոհակերոցին սեղանատախտակին վրայ ապուր մը պատրաստուած էր զոր շատ ախորժակով կերայ. մայրս ու Մարգարիտան այս անշուք կերակրոյն ներկայ եղան. վերջը Մարգարիտա ողջունելով զիս՝ ժամատունը դարձաւ: Իրեն երթալը ինծի մեծ ցաւ պատճառեց. այնչափ ժամանակէ՛ի վեր վրաս ցուցըցած խնամքներն, իրեն համար այնպիսի անմեղ սէր մը ազդեր էին ինծի, որ այնչափ յեղափոխութիւններէ ետեւ բնաւ սրտէս չ'ընջեցաւ:

Սկսայ տղայական հետաքրքրութիւն մը իմ աղքատին տնակս զննել. այն անպաճոյճ և ծխամած որմունքն ինչպիսի խառն մերթ զուարթ և մերթ ցաւագին յիշատակներ միտքս կը բերէին: Տեսայ նորէն այն Աստուածածինը՝ որուն դիմացը մօրս հետ ծունր դրի և միատեղ խեղճ հօրս համար աղօթեցինք: Խոհակերոցին մէկ անկիւնը տապար մը կախած էր, զոր ճանցայ այն ըլլալը զոր հայրս հրգեհին սոսկալի գիշերն առաւ. կարծես թէ դեռ զանգակին այն միակերպ ձայնը կը լըսէի, որ այն զարհուրելի տեսարանին միջոց զիս նեղելէն չէր դադրեր:

Մինչդեռ այս մտածութեանց մէջ ընկղմած էի, մօտիկ անկողնոյն սենեկէն տղու ճիչ մը լսեցի: Չեմ կրնար ըսել ինչպիսի դարմանք պատճառեց ինծի այն պզտի ձայնը. մայրս մէկէն նըստած տեղէն ելաւ, թողուց աշխատութիւնը և արտորնօք դէպ 'ի խցիկը գընաց: Քիչ մը վերջը գիրկը տղայ մը՝ դուրս ելլելը տեսայ: Անանկ գեղեցիկ արարած բնաւ տեսած չունէի. ձեան պէս ճերմակ, և այտերը վարդի պէս կարմրագոյն, որ երկու գեղեցիկ սև աչացը փայլը կը ցուցնէր: Դեղին մազերու կերպ կերպ խապոպիք՝ անզարդ կերպով մը լայն ճակտին վրայ կ'իյնային. երկնային ծիծաղ մը բոսորագեղ շրթանցը վրայ կը ժպտէր: Երբ զիս տեսաւ, երկայն ատեն ուշադրութեամբ ինծի նայեցաւ. վերջը թաթիկները շարժելով սկսաւ մանկական զուար-

թութեամբ ծիծաղիլ : — Ափշութեամբ
և հիացմամբ, Մայրիկ, ըսի, ո՞վ է աս
տղան : — Քու կաթընկերքոյդդ է, պա-
տասխանեց մայրս : — Անունը ի՞նչ է,
հարցուցի մէկէն : — Կարոլինա, կրկնեց
մայրս :

— Իմ կաթընկերքոյրս . աղէկ չէի
հասկնար ի՞նչ ըսել կ'ուզէ ասիկայ :
Նորէն հարցուցի մօրս որ այդ գաղտ-
նեաց պարզութիւն մը ունենամ . ան
ալ այսպէս պատասխանեց . Մտիկ ըրէ,
Հենրիկոս . Աստուած քեզի բուն ճշմա-
րիտ քոյր մը խաւրեր էր . բայց անիկայ
ցաւոց և թշուառութեան մէջ ծնաւ :
Այն ատեն աշխարհ եկաւ, երբ արդէն
հայրը յաւիտենականութիւնն անցեր
էր . Աստուած ուզեց որ հետը մէկանդ
արքայութիւն երթայ : Անոր տեղն ին-
ծի այս անմեղ արարածը խաւրեց, զոր
ես կը սիրեմ որպէս թէ բուն իմ աղ-
ջիկս ըլլար, և դուն ալ պէտք է զինքը
սիրես, իբրև թէ քու քոյրդ ըլլար : Մե-
ծատանց զաւակ է, բայց մեծատունք
ալ աղքատին պէտք ունին : Այս բանս
կը թուուր Աստուած, մեզի իմացնելու
համար որ հոս երկրիս վրայ ոչ ոք ան-
պիտան է, և ամէնքը կարօտ են ուրիշ-
ներէն օգնութիւն և նպաստ գտնելու :
Հայրդ իր մերձաւորին օգնելու համար
մեռաւ, և մանաւանդ այս աղջկան հօրը
բաները ազատելու համար : Մայրը
չկրցաւ, ինչպէս որ կը փափաքէր,
զինքն իր կաթամբը սնուցանել . իսկ
հայրը ուզեց իրեն համար զոհ եղողին
այրուոյն յանձնել զինքը : Ո՛հ, այո .
միշտ պիտի սիրեմ այս անմեղ աղջի-
կը . այս ըսելով՝ զինքը սաստիկ կը համ-
բուրէր : Ինքը մեր տիրոջը աղջիկն է . և
ինքն իսկ օր մը մեր խաթունիկը կրնայ
ըլլալ . պէտք է ուրեմն որ զինքը սի-
րենք . նախ որ անմեղ է և տկար, և
երկրորդ՝ ինքը կերպով մը մեզի տէր է :

Բերանս բաց մնացեր էի լսելով մօրս
այս խօսուածքը, որ իրաւն ըսելով՝ քիչ
պարզեց այս տղուն ինծի համար ունե-
ցած գաղաւթը . բայց և այնպէս բա-
ւական ըմբռնեցի թէ ինչ կերպով ին-
քը մեր ընտանեաց մասն եղեր էր . այն

կէտէն սկսայ իրեն վրայ անանկ սէր և
գորով ունենալ որ և ոչ մօրս վրայ ու-
նէի : Ո՛վ կրնար բնաւ ըսել թէ այս
անմեղ զգացմունքներն իմ բոլոր թը-
շուառութեանս առաջին պատճառն
պիտի ըլլային :

Կարոլինա օր օրուան վրայ կ'աճէր
գեղով ու սիրունութեամբ : Կրնայ ը-
սուիլ որ իմ միակ մտածութիւնս էր :
Արթննալուս պէս՝ զինքը կը հարցնէի
ու կը փնտռէի . երբոր դպրոցէն կը
դառնայի ու զինքը մօրս գիրկը չէի
տեսներ, մէկէն օրօրոցը վազելով զին-
քը կը համբուրէի : Շատ անգամ քուն
եղած ժամանակը, հանդարտ և լուռ
կը կենայի ու զինքը կը գիտէի . և գրե-
թէ շունչս կը բռնէի որ չարթնցնեմ :
Երբոր աչքերը կը բանար ու զիս իր
քովը կը տեսնէր, յայտնի հաճութեամբ
մը ինծի կը նայէր, և շնորհալից ժպի-
տով մը կ'ողջունէր զիս . թաթիկներն
գէպ 'ի ինծի կ'երկնցնէր, կարծես թէ
ըսել ուզելով որ զինքը գիրկս առ-
նում . երբոր իրեն կը մօտենայի, ալ
բոլոր աշխարհքիս զուարթութիւնն ի-
րեն քովն էր . պզտի թեւերը վիզս կ'եր-
կնցնէր և մօրս գիրկը ցատկերտելով
զիս կը գգուէր : Երբոր անհանգիստ
կամ տագնապեալ կ'ըլլար, խաղալիկ
մը իրեն կը ցուցնէի կամ ուրիշ խաղ
մը կ'ընէի . մէկէն կը լուէր և իր անուշ
և զուարթ կերպը կ'առնուր : Ո՛րչափ
անգամ զինքը քնացնելու համար մեղ-
մով մը օրօրոցը կը շարժէի, և քովէն
չէի հեռանար ինչուան որ լաւ մը ա-
պահով չըլլայի թէ խորունկ կը քնա-
նայ : Մայրս հաճութեամբ կը տեսնէր
այս Կարոլինայի ցուցրցած սէրս . խեղճ
կին . եթէ մէյմը գալիքը կանխատեսած
ըլլար :

Երբեմն երբեմն անձինք կու գային՝
աղջկան վրայօք լուրեր ուղելու : Օր մը
մայրս դղեակը կանչուեցաւ, և իրեն
ըսուեցաւ թէ Կարոլինայի ծնողքն հա-
սեր են : Հագուեցուց զինքը որչափ ա-
ղէկ որ կրցաւ, և ինծի ալ տօնի օրուան
զգեստներս հագուեցնելով, իրեն հետ
մէկտեղ առաւ : Առաջին անգամն էր

որ այն դղեակը մտայ, որ Մարգարի-
տայի հետ ժամատուն երթալուս առա-
ւօտը այնչափ իմ ուշադրութիւնս գրա-
ւեր էր: Շէնքին տարածութիւնը, մա-
սանց համեմատութիւնը, և մէջը տե-
սած քանի մը ինծի համար բոլորովին
նոր բաներ, ինծի մեծ զարմանք կը
պատճառէին: Ամենայն կողմ կը նայէի.
նախ երկայն և մութ սրահէ մը ան-
ցանք, վերջը ընդարձակ դահլիճ մը հա-
սանք, ուր ձիեր և կառքեր կային. ա-
նոնց մէջ կը պտտէին այնպիսի մար-
դիկներ որ ես բնաւ տեսած չունէի:
Գետնայարկ սենեակ մը տարին զմեզ.
քիչ մը վերջը պարոն մը եկաւ, որ ըզ-
մեզ երկու սանդուխէ վեր հանեց:
Մտանք ընդարձակ սրահ մը՝ լեցուն
նկարներով, պատկերներով և դէմքե-
րով, որ ինծի համար իրաւցնէ պեռ-
չելիք մըն էին: Անցանք իրարմէ ա-
ղուոր երկայն կարգ մը սենեակներէ,
ինչուան որ սրահակի մը դուռը գեղե-
ցիկ խաթուն մը ելաւ, որ զմեզ տեսնե-
լուն պէս՝ մօրս պիմացը վազեց, կարո-
լինան գիրկն առաւ և ինքիւրմէ դուրս
ելած և յափշտակուած սկսաւ համ-
բուրել:

Խեղճ աղջիկը այսպէս յանկարծակի
անժանօթ մէկ մը տեսնելով, սկսաւ
սաստիկ լալ. և փութ տեղը խաթունը
խաղալիկներով և փայփայանքով զին-
քը հանդարտեցնել կը ջանար. կարո-
լինա ալ աւելի կու լար: Չեմ կրնար
ըսել ինչպիսի բարկութիւն պատճա-
ռեց ինծի խաթունին այդ բռնած կեր-
պը: Ի՞նչ իրաւունքով, կ'ըսէի ներսէս,
այդ կինը ատանկ կերպով այն անմեղ
արարածը կը չարչրկէ: Ծանր կշտամ-
բողական կերպով մը աչքերս անոր
վրան տնկեցի. բայց չուտով հանդար-
տեցայ, երբոր մայրս նորէն զինքը
գիրկն առաւ և զիս մօտը կանչեց որ
խաղով մը կարողինան զուարճացնեմ:
Յօժարութեամբ մօտեցայ իրեն, և սօ-
վորականին պէս զինքը փայփայելով,
կամաց կամաց հանդարտեցաւ, և վեր-
ջապէս սկսաւ խնտալ և ուրախանալ:
Քիչ մը վերջը պարոն մը կը մանայ,

բարձրահասակ, երկու մեծ ընչացքնե-
րով, և բոլորովին սև հագած: Ուղեց
ինքն ալ կարողինայի համայր մը տալ-
բայց անիկայ վախցած՝ գլուխը մօրս
ծոցին մէջ ծածկեց: Պարոնը զինքը
փայփայեց և խնտալով ըսաւ. կարողի-
նա, կը վախնս հօրմէդ: Խաթունը ին-
ծի շաքարներ և անուշեղէններ տուաւ,
և յանձնեց որ միշտ աղէկ աչքով նայիմ
կարողինային: Ինծի ըսաւ թէ ինքը ան-
ձամբ կու գայ զմեզ մեր տնակը գտնե-
լու, և ան ատենը ինծի աղուոր ընծայ
մը կը բերէ: Սիրտս ան ազնիւ խաթու-
նին կապուեցաւ, մանաւանդ զինքը սի-
րել մը կու գար ինծի, մտածելով որ
ինքն է պզտի կարողինայի մայրը:

Հագիւ ոտք ելանք որ երթանք, մէյ
մ'ալ սենեակը վերէն՝ ի վար զարդա-
րուն հագուած երիտասարդ մը մօտաւ:
Ասիկայ մօտաւ չմօտաւ, զլխարկը սեղա-
նին վրայ դրաւ, և աթոռի մը վրայ՝ ոտ-
քերը իրարու վրայ ծալած երկնցաւ:
Հագիւ խաթունը բարեկեց, առանց ինծի
և մօրս խօսք մը ըսելու: Խաթունը զին-
քը տեսնելուն պէս, վրայ բերաւ. Պա-
րոն կոմս, տես, ասիկայ իմ կարողի-
նաս է: — Ո՛հ, կանչեց երազողի մը
պէս, ա՛հ, կարողինա՛ն, ո՛ր է տեսնեմ:
Աս ըսելով կոպտութեամբ զինքը մօրս
գրկէն խլեց: Աղջիկը վախէն սկսաւ
լալ ու կանչուրուտել. բայց անիկա փո-
խանակ զինքը մօրս դարձնելու կամ
հանդարտեցնել ջանալու, սկսաւ կան-
չել. Է՛հ, քեզ տեսնեմ պզտիկս, լուռ
կեցիր, մի այդչափ կանչուրուտեր: Ընդ-
ունայն տեղը մայրս ու խաթունը ա-
ղաչեցին որ թողու զինքը, որպէս զի
այդպէս սաստիկ չվախցնէ: Սակայն
այն բիրտը յամառեալ բնաւ չուղեց
զինքը թողուլ, և ցնցելով ու խաղցնե-
լով սկսաւ սենեկին մէջ վեր վար պտը-
տիլ: Խեղճ կարողինան ալ աւելի կը
ճըւար, և թաթիկները դէպ 'ի մօրս
կ'երկնցընէր, կարծես թէ աղաչելով
որ զինքը ազատէ այդ տանջանքէն:
Բայց ամէն բան անօգուտ. կ'ըսէր թէ
պէտք է տղաքը վարժեցնել որ մէկէ մը
վախ չունենան: Թող տան որ լայ, վասն

զի շուտ կամ ուշ հարկաւ կը հանդարտի: Բարկութենէս կրակ կտրեր էի, տեսնելով անմեղ տղուն այնպէս չարաւիւր. արիւնը երակացս մէջ կ'եռար, և կենացս մէջ այն առաջին անգամն էր որ բարկութիւնս շարժեցաւ: Տեսնելով որ ասիկայ չուզեր մօրս և խաթունին աղաչանացը զիջանիլ, սաստկութեամբ և կատաղութեամբ վըրան կը յարձրկիմ: Ուժով մը զգեստին ծայրերը կը բռնեմ, և զինքը աթոռի մը վրայ կը ձգեմ: մէկէն կը խլեմ խեղճ կարողինան՝ լալագին և սարսափած, և մօրս կը տանիմ: Անպիտանը կրակի պէս կարմրցաւ: Նստած տեղէն ելաւ, վրաս վազեց և երկու ուժով ապտակ ինջեցուց, կատաղութեամբ պռուալով: Քեզի պէս սրիկայ: Վերջը գլխարկն առաւ և շտապաւ գնաց: Ես սեղանին վրայէն չեմ գիտեր ինչ առի, և սաստիկ զայրացած՝ ուզեցի ետեէն վազել: Բայց մայրս զիս բռնեց և ստիպեց որ քովը կենամ:

Այն վայրկենէն սրտիս մէջ ասոր դէմ անհաշտ ատելութիւն մը մտաւ: Թէպէտ դեռ տասը տարեկան չկայի, բայց այնու հանդերձ կիրքը մատաղ սրտիս մէջ խոր արմատներ ձգեց. այն միջոցին զգացի բովանդակ այն բորբոք մունքն զոր վրէժխնդրութեան փափաքը կը զարթուցանէ. և ներսս՝ իմ հասակէս վեր զօրութեամբ երդունցայ վրէժ խնդրելու, և շուտով և լիովին վրէժ խնդրելու: Մայրս իմացաւ իմ այլայլութիւնս: ջանաց զիս համոզընել որ այդ կերպով գործելս գէշ ըրի. նաև սաստիկ ալ յանդիմանեց զիս, ըսելով որ այն ապտակներուն և աւելին ալ արժանի էի: Այս խօսքերս փոխանակ զիս հանդարտելու, աւելի բարկութիւն ու կատաղութիւնս վառեցին, և մրտքէս յեղ յեղելով: Ինծի ապտակ մը, ինծի. քթիս տակէն ըսի. Պիտի հատուցանես զայն:

Տուն դարձանք. բոլոր գիշերը և հետեալ օրը կարողինա տագնապեալ ու անհանգիստ անցուց. երեկոյեան դէմ՝ վրան անանկ այլայլութիւն մը ե-

կաւ որ մայրս վախի մէջ ձգեց. և երբոր չաղէկցաւ, հապա աւելի ալ գէշցաւ, մօրը իմաց տուի: Խեղճ խաթունը եկաւ զինքը տեսնելու, և օր մը առաջ տեսածէն շատ տարբեր դտաւ: չուզեց զինքը թողուլ. նստաւ օրօրոցին մօտ և գեղին բժիշկը կանչել տուաւ, որ մանրամասն զննելէ ետեւ մօրս և խաթունին հետ քանի մը բան խօսեցաւ որ ես չկրցայ հասկընալ. տեսայ միայն որ անկէ ետեւ երկուքն ալ սկսան սաստիկ արցունք թափել: Ի՞նչ պիտի ըլլայ, կ'ըսէի ինքնիրենս. արդեօք պիտի մեռնի կարողինա: Այս մահուան տխուր մտածութիւնը, որ շատ անգամ ինծի տագնապ և յուզումն պատճառեր էր, սրտիս խորը թափանցեց: Այս մտածութեան վրայ, միտքս եկաւ քիչ առաջ դղեկին մէջ հանդիպած տեսարանը, և կարծես թէ ներքին ձայն մը կըսէր ինծի. Եթէ մեռնի կարողինա, զինքը սպաննողը՝ քեզի այն ապտակները տուողն է: Արիւնս մաղձիս հետ խառնուեցաւ. վրէժխնդրութեան մահաբեր մտածութիւնը աւելի սոսկալի և բուռն կերպով մը նորոգուեցաւ. ալ չկրցայ դէմ դնել, և երդունցայ վրէժս խնդրելու: Իմ վրէժս հանելով, կ'ըսէի ես ինծի, խեղճ կարողինայի ալ վրէժը հանած կըլլամ, որ իրեն պատճառաւ պիտի մեռնի. ուստի ինչ ըլլայ չըլլայ, պէտք է անկից վրէժ խնդրել:

Մէկ դժնդակ յարմարութիւն մը քիչ ատենէն այս իմ դժպիտ խորհուրդս 'ի գործ դնելու առիթն հանդիպցուց ինծի:

Կը շարունակուի:

Մեռելաբաղ 'ի Քոչիկիկ:

Երբ Աննամի մը կը մեռնի, իմաց կու տան իր ազգականացն ու բարեկամացը, որոնք մեռելոյն տունը կու գան, ուր պնակի մը մէջ ստակ կը ձրգեն, որով յուղարկաւորութեան ծախ-